

UČITELJSKI TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja v 1. in 15. dan vsacega meseca, in stane vse leto 3 gold., pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise vzprejema uredništvo. — Naročnina in oznanila pošiljajo se založništvu v Milic-evo tiskarno v Ljubljani.

Štev. 14.

V Ljubljani, 15. julija 1883. l.

XXIII. leto.

Ob Najvišji nazočnosti

Njega cesarskega in kraljevega apostolskega Veličastva
cesarja

Franca Jožefa I.

v godovanjskih dneh od 11. do 16. julija tekočega leta
v Ljubljani.

Živi svetli cesar naš!
Živi, ki domovje milo
Staviš v Svoje varno krilo,
Ki z zjedinjeno močjo
Varuješ nas vse krepko.
Živi svetli cesar naš!

Živi svetli cesar naš!
Živi, ki v ljubezni vnéti
Tvoj obraz podložnim světi,
Le zaupanje deli,
Mir narodom vsem želi.
Živi svetli cesar naš!

Živi svetli cesar naš!
Ki ko slavni dedi Tvoji
Moč imaš v blagosti Svoji.
Ljudstva osrečuješ vsa,
Národ vsak Te rad imá.
Živi svetli cesar naš!

Presvetli cesar v Ljubljani.

(Po Hicingerjevi, v obliki národne pesni.)

Govoril učenec IV. razreda prve mestne deške ljudske šole pri slavnosti
o šeststoletnici v Ljubljani.

Lepa bela je Ljubljana,
Vsa je z drugo spremenjena,
Ni z ozidjem ograjena,
Ni še z vrati zatvorjena;
Na široko je prostrta.
In na vse strani odprta;
Množice se táre cesta,
K'tera koli gré do mesta;
Vrè iz vsakih ulic truma.
Trgi vsi so polni hruma.
Ali vojska je pridrla,
Ptuja sila kaj potrla?
Ni ne vojska sim pridrla,
Ptuja sila nič ni strla —
Pa vzprejema Krajna zvésta
V sredi velikega mesta
Svoj'ga svetlega vladarja
Franca Jožefa, cesarja.
Hoče tù za čas ostati
Blagovoljno se skazati.
V sredi svojih zvestih Kranjcev,
V sredi skušenih Ljubljancev.

S Kranjci hoče godovati
Šeststoletje praznovati,
Kar je Krajna v zvezi živi
Srčno vdana njega hiši.
V tem raduje se Ljubljana,
Vsa je z drugo spremenjena:
Gozd posoja svoje mlaje,
Hrib in dol zelénje dáje.
Solnce jasno 'z néba sije,
Se zvečer nerado skrije.
Kaj, če solnce nam se vmakne?
Pa svetloba ž njim ne mrákne:
Lučic mnogo, mnogobrojnih
Se povsod po mestu vtrne,
Da svetloba se razgrne.
Ljud vesel se krog sprehaja
Kakor bil bi sredi raja;
Glasen krik se vmes vzdiguje,
Mesto celo napolnuje:
„Živi, svetli cesar, živi!
Živi, domovina, živi!“

Ukaz ministra za uk in bogočastje

z 8. junija 1883. l. št. 10618., da se izpelje postava z 2. maja 1883. l., drž. zak. št. 53., s katerim se prenamejajo nekatere določbe postave dné 14. maja 1869. l., drž. zak. št. 62.

Pridrže vaje si daljših še potrebnih uredob zaukažem k izvršitvi postave z 2. maja 1883. l., drž. zak. štev. 53, naslednje:

I. (K §. 3. te postave.)

Deželne šolske oblasti naj pregledajo učne črteže za razne vrste splošnih ljudskih šol natančno, gledé na načela, določena v ministrskem ukazu dné 18. maja 1874. l., št. 6549 (za Galicijo ministrski razglas z 22. septembra 1875. l., št. 8337); posebno je gledati na to-le:

1) Prva tri šolska leta gre posebno vaditi učence v govorjenji, branji, pravopisji in ustmenem številjenji.

2) Za pouk v geometrijskem oblikoslovji ne gre določiti posebnih poučnih ur, marveč seznaniti gre učence z geometrijskimi črtami, ploskvi in telesi pri poučevanju v risanju na srednji učni stopnji; merjenje in izšteviljenje ploskev in teles naj se poučuje na višjih učnih stopnjah v zvezi s številjenjem.

3) Pri izberi učne tvarine iz rečnega pouka (realij) naj se gleda na vseh učnih stopnjah pred vsem na to, koliko da učenci navadno morejo razumeti in kakšne so razmere v njihovem življenji.

4) Po šolah, kjer se kaže potreba za to z ozirom na način preživenja pri prebivalstvu, more se v učni črtež vzprejeti poleg prostega risanja tudi risanje sè šestilom.

5) Poučevanje v petji naj gojí razen domorodne in národne pesni tudi cerkveno petje.

6) Deklice se poučujejo v telovadbi, ako se njih stariši za to oglašé ob začetku leta. Kar le moč, naj povsod, vzlasti pa po višjih razredih, v telovaji poučujejo učiteljice.

7) Pri razvrstenji učne tvarine na posamezne oddelke, skupine ali razrede je posebno gledati na to, da dosežejo vsi zdravi otroci učni smoter in so zmožni prestopiti na višjo poučno stopnjo.

II. (K §. 7. v postavi.)

Šolske oblasti imajo preudarjati premembo obstoječih šolskih uravnav, kar se tiče celodnevne ali poludnevne pouka, le takrat, ako za to prosijo v dobro podprti prošnji vsolane občine ali okrajni šolski svéti.

Pri razsoji o taki prošnji gre se ozirati na obstoječe šolske vravnave v deželi in v okrajji, na potreščine pri pouku, na razsežnost, na razmere zemljišč in občil v šolskem okoliščji in na gospodarsko stran prebivalstva.

Na podlagi takih razmotrovanj more deželna šolska oblast — zaslišavši krajni in okrajni šolski svét — dovoliti poludnevni pouk za gotovo dobo, ali stalno; posebno pa takrat, ako bi bili zdatno obteženi davkoplačevalci, ker bi bilo zarad pomnoženja šolske mladeži razširiti ali pomnožiti šolske prostore, tak poldnevni pouk se more privoliti na jednorazrednih ali tudi v spodnjih razredih večrazrednih šol na selih.

III. (K §. 8. v postavi.)

Deželna šolska oblast, katera odbira učne knjige in berila, ima gledati na to, in potrebno ukazati, da se znanprej ne bodo brez potrebe menjevale šolske knjige in da se odpravi vsaka neopravičena razlika pri knjigah v jednolikih šolah posameznih šolskih okrajev.

IV. (K §§. 17., 18. in 19. te postave.)

Kar se tiče uravnave meščanskih šol, se ukazuje:

1) Iz vsake užé obstoječe osemrazredne meščanske šole se morate napraviti s

začetkom l. 1883/4. dve samostalni učilnici: splošna ljudska šola in trirazredna meščanska šola, ki ostane, kakor dosihmal, obvezana ljudska šola za vsolane dečke ali deklice. Ob enem se preosnuje odločena splošna ljudska šola, oziroma utesniti se ima po potrebi na tisto število razredov, da je somerna s število učencev.

Z vzdrževalci šole se je porazumeti o tem, ali imate ostati splošna ljudska šola in meščanska šola kot „splošna ljudska in meščanska šola“ pod jednim vodstvom meščanskega šolskega ravnatelja skupaj, ali se ima za splošno ljudsko šolo postaviti nadučitelj. Skupno vodstvo obeh šol se pa priporoča le tam, kjer ste v jednem prostorji. V večjih krajih, kjer je po več šol, priporoča se, da se splošne ljudske šole od meščanskih tudi po prostoru ločijo.

2) V prvi razred meščanskih šol se vzprejmo otroci, ki se s šolskimi naznanili ali s spričali skažejo, da so z zadostujočim uspehom obiskovali peto leto kake splošne ljudske šole; dalje otroci, ki so dovršili naj manj deseto leto in se skažejo s vzprejemno skušnjo, da so zadosti poučeni.

Za vzprejem v kak viši razred je potreba primerne starosti ali dokaz zadostujoče predizobražbe po vzprejemni preizkušnji.

3) Učni črtež gre tako urediti, da meščanska šola popolnoma izvrši zadevo ljudski šoli postavljeno in ob jednem učenca izobrazí toliko, da more prestopiti v učiteljsko izobraževališče in v take strokovne šole, pri katerih je pogoj za vzprejemanje pripravljanje v meščanski šoli takisto tudi, da ga sposobi za praktično življenje po posebnih potrebah šolskega kraja in okraja. Za vsako meščansko šolo posebej bode treba učnega črteža, in nič ne dela napotja, da se v krajih, kjer je več meščanskih šol, oirajo v učnih črtežih pri posameznih šolah na različne potrebe.

Okrajne šolske oblasti naj za posvetovanje učnega črteža za vsako posamezno šolo skličejo posebne konference. K tem konferencam, katere ima voditi okrajni šolski nadzornik, se povabijo razen učiteljev na meščanski šoli ravnatelji učilnic, katere se nahajajo v okrajih, za katere ima pripravljati meščanska šola, isto tako strokovnjaki, ki zastopajo obrtne in gospodarske koristi v šolskem kraju in okrajih.

V krajih, kjer je več meščanskih šol, gre v ta namen po zaslišanji posameznih učiteljskih oseb obdrževati konference, pri katerih so navzoči ravnatelji meščanskih šol, potem dotičnih strokovnih šol in učiteljišč, isto tako tudi zastopniki obrtnikov.

Podloga teh posvetovanj imajo biti učni črteži prepisani z ministrskim ukazom dné 18. maja 1874, št. 6549 (za Gališko ministrski razglas dné 22. septembra 1875, št. 8373) za samostalne trirazredne, oziroma za 6., 7. in 8. razred, osemrazrednih meščanskih šol za dečke in deklice, pri tem gre gledati na to:

- a) Ozirati se gre na razne potrebe meščanskih šol za dečke in deklice.
- b) Držati se gre kakor dosihmal sredotočne (koncentrične) metode pri razdelitvi učne tvarine pri tistih naukih, ki se poučujejo po več razredih.
- c) Naj več sme ur biti na teden v vsakem razredu po 30.
- d) Določila imenovanega vzornega črteža, v katerih se poučuje v naukih, nezavisnih od posebnih potreb šolskega kraja in okraja, ti so: veroznanstvo, učni jezik, zemljepis, zgodovina, petje in telovadba, imajo ostati tudi zanaprej s tem pristavkom, da se število ur za veroznanstvo odločenih na teden poviša za dve in se ima pri petji gledati tudi na privajo mnogoglasnih pesen.

e) Število drugih učnih ur, isto tako tudi učna tvarina v drugih naukih, namreč pri prirodopisu, prirodoslovji, računstvu, geometriji in geometrijskem risanju, risanju na prosto roko, lepopisji in v poučevanju ženskih ročnih del za deklice, bode zaviselo od posebnih praktičnih potreb, tako da n. p. v krajih in okrajih, kjer obrtnijske razmere zahtevajo,

da se bolj gleda na risanje ali da se nauk v kemiji razširi; ozirati se je na to v učnem črtazu, v drugih krajih pa, kjer preoblasta kmetijstvo, je gledati na te razmere pri nauku v prirodopisu in prirodoslovji, in podpirati gre ta nauk s posebnimi učili, kakor so: šolski vrt, drevesnica i. t. d.

f) V učnem črtazu gre tudi določiti število pismenih nalog, ki se dajejo na teden ali na mesec; vender gre to omejiti le na jezike in na številjenje.

g) Določila, dana pod I. v tem ukazu: 5., 6. in 7. imajo veljati tudi za meščanske šole.

h) Ako je dovolj učnih moči, more se na meščanskih šolah za dečke osnovati poučevanje, da se doseže nekaka ročna spretnost (delavska šola), vender to ni obligatno.

Učni črtaz za vsako posamezno meščansko šolo ima predložiti deželna oblast na- učnemu ministrstvu v odobrenje, ima pa pridejati svoje mnenje. Dokler načrt ni odobren, ima pa obdržati vsaka meščanska šola svoj dozdanji učni črtaz.

4. Ako je v šolskem okraji več meščanskih šol, tako gre obdrževati vsako leto razen okrajne konference, zapovedane po ministrskem ukazu dné 8. maja 1872, št. 3306 še posebno zbirališče učiteljev meščanskih šol, kjer pridejo v posvèt posebne zadeve teh učilnic. Za te konference meščanskih učiteljev veljajo določila imenovanega ukaza o okrajnih konferencah, kolikor simkaj spadajo.

5. Šolske oblasti imajo gledati na to, kjer potreba za ljudsko poučevanje sega nad učni smoter petero-, šesterorazrednih splošnih ljudskih šol, da se tam po obstoječih po- stavah osnujejo meščanske šole.

Kolikor izpeljava teh ukazov zahteva sodelovanja deželnega zastopa ali izpremembe deželnih šolskih postav, imajo se deželske šolske oblasti posvetovati z deželnim odborom in po potrebi staviti potrebnih nasvetov ministrstvu za uk in bogočastje.

(Dalje prihodnjič.)

Ženska vzgoja.

(Spisuje Jos. Ciperle.)

13.

„Kakor vijol'ce cvét,
Razveseljuje svét
Modro, ponižno
Slovensko deklè.“ Virk.

Odpusti mi ljubeznjiva bralka, da sem zapustil za kratek čas svoj predmet. Moral sem povedati nekaj besed svojim gospodom kolegom in svojim dragim kolegijam. Pre- pričan sem, da ne bodo vsem ušeč. Ali bi bil tudi prazen trud, ustreči vsakemu. To mi je edino v tolažbo. Preidiva zopet k vzgoji naše Julije!

Ona bodi pred vsem pokorna in ponižna deklica. Pokorščina in še mnogo drugih lepih lastnosti izvira iz vere, kajti ta nas uči spoštovati stariše ter njih namestnike. Ali ni le dovolj, ako se ji samo pripoveduje, da imá se uklanjati našim zapovedim; ampak pokorščine naj se uči tudi v dejanji.

„Možu bodeš pokorna!“ — S temi besedami odločil je stvarnik ženi nje nalog. Ona ne sme biti gospodovalka, ampak le slušalka. In tako je tudi prav; in slabo znamenje, in hudo je živeti tam, kjer vladajo ženske. Toda ravno vzgoja pokorščine se tako rada zanemarija pri ženskih.

Ženske so v prvi mladosti res mnogo voljnjejše, mnogo krotkejše, nego dečki. Zato se nam ne zdi potrebno vplivati na nje s tako ostrimi sredstvi, nego na dečke. To je prva naopaka. Menimo namreč, da bode ostala deklica vedno tako ljubeznjiva, tako pridna, tako ubogljiva. Ali ko je prepričana, da se sme gibati čisto prosto, se kmalu vsa predrugači. Največkrat tudi ne zapazimo te premembe precej.

Od začetka je opravljala deklè vsako delo ter je izpolnjevala vsako naše povelje brez opotekanje, brez zamude. Ni nam bilo celó treba ji veleli vselej, dosti je bilo, da

smo ji le pomignili. Bili smo zadovoljni z njo, hvalili smo jo, da je pridna, ter jo postavljali v vzgled drugim manj ubogljivim otrokom.

Ali ravno ta zaslužena in nezaslužena hvala in slava jo izpridi. Toda ne smemo misliti, da bode ostala tako pridna in ubogljiva, ako je nikdar ne pohvalimo, ali celó zmiraj grajamo. Pervo kakor drugo je zeló naopáčno. Tù je treba vzgojitelju jako zmernemu biti. Ni treba hvaliti dekleta za vsako verlo izvršeno povelje, ali celó zahvaljevati se ji, kakor je žaližbože navadno v nekaterih gospodskih družinah, kjer stariši tudi otrokom rekó, ako jim storé kako opravilo: „hvala!“ Kajti menijo, da se otroci tako učé maníre; ali pa izrekajo stariši besedo „hvala!“ užé kar tako iz navade, in pri tem nič ne mislijo.

Da se ne izpridijo deklice s premnogo hvalo, je zeló vážno. In tudi ni prav lahko dobro gospodariti s pohvaljenjem. Treba je vzgojitelju v to tako imenovanega pedagogičnega takta, t. j. on ima občutiti, kdaj naj se hvali, in kdaj ne. Ta talent ni prirojen nikomur, ali pridobí si ga lahko vsakdo, kdor le s pazljivim okom pregleduje človeško življenje. Prisvoji si ga ravno tako lahko na kmetih, kakor po mestih, kajti vsakdo se lahko učí marsičesa od preprostega kmeta, kakor od navihanega meščana, od cestnega pometača, kakor od dvornega svetnika. A iz knjig si ga ne prisvoji nikdo. Videti mora vzgojitelj, kako se je obnašal ta ali oni s svojim otrokom v tem ali onem slučaju, in kakov vtís je napravilo njega obnašanje na otroka.

Mislimo si, da smo izpridili hčer s premnogim hvaljenjem. Kaj se je zgodilo? Padala je ona moralično vedno nižje in nižje, in slednjič nam odrekla kar javno svojo pokorščino. Kako je to prišlo?

Najprej jame deklè na tihem nasprotovati našim poveljem. Ker smo jo hvalili za vsak posel ter se ji laskali morda celó, začné kmalu misliti, da nam ni dolžna storiti vsega, kar ji ukažemo, ali za kar jo prosimo. In užé ne gre ona več z onim veseljem na delo, kakor prej.

Kmalu potem začné stresati z glavo, ako se ji zapové kaj, kar ji ni ušeč; potem se užé malo zakremži; a vendar še uboga. — Dalje se jame užé obotavljati ter se izgovarjati na pr., da mora še prej izvršiti nekaj družega, ali da se ne mudí tako, ali da je trudna i. t. d. Tù se ji mora veleti užé dvakrát, da ima izpolniti naše povelje, ali ji celó zažugati. In to je druga naopaka, kajti tako daleč ne sme priti. Kajti kjer se godí užé takó, tam se bode godilo kmalu še huje. Na prvo povelje, na prvi migljej celó imajo ubogati hčere; dve besedi, dva migljeja sta vselej odveč.

Zato mati, glej in prepričaj se, da bode vselej in takoj izpolnila hči tvoje povelje. Tudi ji ne zapoveduj kake stvarí, katero ima storiti še le čez nekaj časa, ako ravno ni posebno potrebno. Počakaj raje, da poteče ta čas, in potem ji zapovej. Verjemi mi, ako ima hči eno ali dve uri časa, tudi čez tri ure ne bode izpolnila tvojega povelja. In kako lahko se bode mu izognila! Izgovarjala se ti bode, da je pozabila mej tem, ali da je bilo užé prepozno. Ali glavna stvar je ravno, da se ne izgovarja deklè, da se tudi ne more izgovarjati. Vender zapoveduj ji le kaj tacega, kar je v istini zmožna storiti.

Kakor sem užé dejal, te perve korake do nepokorščine kaj radi preziramo. Pač jih bode opazil lahko óni, ki je srečen lastnik prej imenovanega pedagogičnega takta, ter jih bode vedel tudi ceniti, ter jih znal tudi odpravíti. Ali le malo je teh srečnih lastnikov. Zgodilo se bode kmalu, da bode odrekla nam hči kar na enkrat pokorščino. Zgodilo se bode to tem prej, čem manj smo gledali prej na izpolnitev naših zapovedi; še prej, ako smo pregledali, da hči ni izpolnila celó dvakratnega povelja ali žuganja. Kajti užé to je zeló naopáčno, ako na pr. zapovemo hčeri, naj nam prinese dve poli papirja iz prodajalnice, in nam prinese le eno. Ako ji potem rečemo, da smo ji veleli prineseti dve, in nam ona odgovorí, da je pozabila, in da pojde pozneje, kadar bomo popisali prvo polo,

po drugo, je treba, da ne trpimo tega, ampak jo takoj pošljemo zopet k prodajalcu. — Povelja naša imajo biti resna, in gledati se ima z vso resnobo, da se izpolnijo natančno.

Ravno, ako hočemo vzrejati hčere, da bodo pokorne, se ne smé prezirati nobena, tudi ne najmanjša malenkost. Ta lastnost je tako važna, tako potrebna, da ni noben trud prevelik, da se doseže.

(Dalje prihodnjič.)

Knjiga Slovénka

v

dobah XVI. XVII veka.

Primeri po tej knjigi iz razdelka b): Prava viža te S. Spuvidi: Jest ubogi grešni človek, se spovem, inu dolžan dam, G. Bogu Očetu Nebeškemu, Divici Materi Marij, usim Nebeškim Svetnikom, inu vam Spovidniku na Božjim mesti, useh teh moyh grehou, katere sim jest sturil ali diál, od začetka mojga života, noter do današnjiga dné, sam ali samodrúg, veideoč ali neveideoč; speč, čuječ, ležeč, gredeoč, zmiseljo ali zdianém, kakorkoli sim se pregrešil, ali pozabil, tega usiga mi je žal, inu me greva izpraviga mojga sèrcá... — V letèh inu usèh grehah super Bogá, bližniga, inu sam sebe, u katerih G. Bug milostivi, mene kriviga narbole vei: inu jest ubogi grešni človek sim moje žive dny dopèrnesel, se dolžan dam, inu spoznam, de so ony meni žal, inu me gràvajo z praviga mojga serca. Za tega volo jest prossim vas Spovidnika de mene vy na Božym mesti od usih moyh grehou odvežete, ta odpustek rečete, inu pokuro daste. Jest pak hočem z Božjo pomočjo posihmal se grehou varuvati inu moje živènie pobulšati. Amen.

Psal. 14. Domine quis habitabit.

O Gospud u' svetim Nebi, Gdú bo prebival per tebi?

Inu užival tvoje časty, Na gorri tvoje svetusti?

Kir se pred grehi varujo, Inn tèrdé pravico tvojo.

Sercom risnico govoré, Bližnym žaliga ne sturé.

Kir bližnih ne opraujejo, Vsé dobru od nyh pravio.

Bug pak sovraši usé leté, Kir ga slušati ne hoté.

Kar oblubio bližnemu, Tuistu obstojé niemu;

Te svoje denarje nikàr, Na buhar ne dadé nigdár.

Ty kir mita ne uzamejo, Nedolžnemu pomagajo:

Te bo Búg k sebi jemal, Z' večnim lebnom daruval.

Čast, hvala bodi G. Bogú, Očetu, Synu, S. Duhú:

Zdai inu usakateri čas, Od usiga zlega reši nas. Amen.

2. Nebeški Zyl, tú je teh svetih očakov zveistv premišľovanie. V' katerim se zapopade viža te čednosti lubiti, inu pred hudim djaniám béžati: na tú večnu spumniti, inu Bogá prou lubiti. Vkupai zloženu skuzi Mattia Castelza Canonica inu Beneficiata S. Roženkranca v Novim Mestu. Stiskanu v Lublani skuzi Jožepa Tadea Mayeria Deželskiga Buquih stiskauca, v' tem leitu 1684. 8. 448.

Knjigo v latinskem ogovoru poklanja sinovom „Georgii Sigismundi A. Gallenberg, in Thurn, Rossegk, et Gallenstein etc. — Humillimus Servus et Sacellanus... ac Fundator Beneficii S. Barbarae“. Po latinski molitvi in škofovski poterditvi nasledvajo premišľjevanja o človekovem namenu po mnogih razstavkih v 40 poglavjih (str. 1—350); nato (str. 351—430) „Méssec Božye lubézni, tu je, vsák messec, čez célu lejtú, na vsak dan premišľovanie Božye lubezni. — Potem Djanje ali žela Božye lubezni, . . te grevinge . . opominanje . . molitou (430—436). Observationes. Orationes. Index (tu je cagar, kai je v' letih Buquah zapopadenu (437—448).

Primeri iz te knjige α) od požrešnosti (c. IV. §. 2. str. 40. 41.): „O nespo-
dobna služba timu gerlu, o nesitnu poželenie! tá natura ti je dala en maihin život, inu
vener z' tvojo požrešnostjo premoreš vse zvirine, živine, inu živali na sveiti. En vol na
eni maihini nyvi se napasse do sitosti: ena hosta dosti zviryn redy: tebi je vus sveit
tessán, inu vozik: tvojmu trebuhu nei zadosti tu kar v' luftu léta, kar v' vodah plava,
kar se v' hostah, v' gozdéh, inu na zemli passe. Pogledai v' teh bogatih kuhinjo, kakú
ti kuharji, inu kuharce tékajo, se mujajo inu poté: pmerkai na zaklanie tulikain živali,
na tú veliku in obilnu perpravlanie, na nošnio tulikain vina, pomivanje bokalu, glažou,
peharjeu, na tuliku sort jedy, inu na to vsó flissik strežbo; boš menil de z' vse dežele
so vkupai znessene. Jest ne zapovidujem de bi se ne dala timu životu niega spodobna
potreba, on potribuje svojo vsakdanio špižo. Ali tukai tečy ena huda želna zaderga,
katera dostikrat to dušo zadušy: kir se jei ne za potrebo, inu kar je zadosti, ampak se
yščeó ti posvitni lušti, inu se stury prepolnenie tega želodca. Hočeš veiditi inu znati,
kakú z' maihino jedjo se lakota nasiti? premeri sam sebi tvoi život, tvoi želodic; dai
mu kolikur potribuje, inu nyč več čez mero. Timu životi je enu malu zadosti, loternij
dosti nei zadosti: so kakor ta tič, kateri se jmenuje: nikuli sit.“

β) Od serda (c. VII. §. 1. str. 60—62): „Jest se čez serd serdym: inu letá sam moi
serd je pravičin čez to grozovito divjačino tega vstèkliga serda, inu jeze: ta kadar tega
človeka popade, taku je več eni nepametni živini podobn, kakor animu človeku. Serd
je ena kratka norúst, katera žely huđu sturiti: ta pozabi na čednosti, se ne domisli kai
je potreba: očy gardu bliskajo: jezik garmy inu ropoče: roke treskajo: zobè škripljejo:
lassie se vzdigujo: žile trepečeó, vsta se penio: žnabli se slinio: garla hripleo, inu vas
život kakòr kača se preminuje. O ti revnu sercè, kaku ti tačas skačeš? čudu de persi
se ne respočio, inu de vunkai ne skočiš: vus obraz gard inu grozovitin rata: čelu se
gerbasči: koleina inu nogè z' vsim životam kakor šiba se tresejo. Pogledai še unu vse
pritenie, na unu vse z' rokami pluskanie, z' nogami capatanie, kaku močnu z' nogo po
zemli taptá, persi tolče, lassie teše, gvant na sebi terga, inu skorai kry pluje inu se
potý: sem ter tam skače inu leita kakòr de bi nor bil: já gdú ga za družiga deržy,
kadar vidi de prez vsiga konca, inu prez pameti taku grozovitu divja, inu se martra.
Kai se tebi zdy, kakešna je eniga takiga znotrai niegova vest, kadar se on taku ostudn,
inu grozovitn zvunai izkaže, hoče en tak h' tem krotkim priti, kateri je vus peklenskim
Furiam podobn? Ti drugi grehi se vsi skrivajo, inu taje, li letá hudobni serd se n' hoče
tayti, ampak zdaici je vstréhi ogín, inu misli vse končati: inu aku boš boile eniga takiga
tolazil, huiši bó perhajal. Kogar serd regera, z' tega nyč dobriga ne zvèra.“

γ) Od branía (c. XVIII. §. 4. str. 163—165): „Malu beri, tujstu dobru inu sta-
novitnu derži. — O nevnuce misli teh ludy! v' Buquah nuč inu dan tečimo, vissokiga
znania ysčemo, kakor de bi jmeli vekoma živet: per tem na tu večnu živienie posabimo;
kateru se zadoby, nikar z' dosti Buqui, ali zvisokim znaniem: ampak z' čednosti, inu
lepim Bogaboječim živieniem. Kai nuca brati, inu popissovati teh velikih krailu, inu
dosti folkou voiskovanie? Ne bi li tebi več nucalu de bi ti tvoja huda dela, tvoje hude
navade, tvoje žleht živienie, tvoje vse hudobe inu grehe doli zbrissal; kakòr de bi ti
vus sveit popissal? Geometria te vučy vissokust, globokust, inu širokust premeriti: zakai
ti sam sebe ne premeriš? Arithmetica te vuči šteiti, raitati: inu ti n' hočeš preraitati
inu prešteti kai si Bogu dolžan? Musica te vučy, štimo vissoku vzdigniti, ali nizku
pustiti, inu vse prou vglihati in vštimati. Zakai ti tvoi počutkou z' tvojo pametjo, inu
zastopnostjo ne vštimaš k' službi Božji? Vučy inu kaže, katera viža je vessela, katera
je žalostna: nai tebi tudi pokaže, de kadar tebi dobru gré, se nemaš prevzeti, inu v'
u lim poterplenie jmeti. Rethorica vučy lipu čednu govoriti: jest bi hotel de bi tebe

vučila serčnu, inu andohtlivu moliti. Ne pravim, de bi ti ne jmel jmeti tega vuka inu znanja; ampak de bi letú inu drugu nucnu znal, zlasti de bi ti sam sebe prou spoznal, inu te štiri tvoje puslednie ričý. Nyč ne znaš, akulih vse znaš, dokler sam sebe prou ne znaš.“

δ) Od večnosti (c. XXXVI. §. 2. str. 297—298): „Try bessede: Nigdár: Večnu: Vselei. . . Nigdár nei edn hudobn, kateri prou pomisli na Vselei. Vselei je edn dober, kateri prou pomisli na Nigdár . . . Ali vsai kai je inu kakú dolgu jma obstati ali terpeti ta večnust? večnust je ena obstoječnost vselei vpričo, enu vekoma začinaníe, kateru nigdár ne preide; teh leit tek, kateri nigdar ne preteče, enu večnu Vselei, inu enu vekoma Nigdár. Kai je ta večnust? Ena okrogla rinka, katera néma niti začetka niti konca, vselei je enaka. Je enu kolú, kateru se vselei obrača, inu nigdar se ne vstavi. Je en studenc, kateri vselei zvèra, kateriga voda skuzi neištivene róre vselei teče, inu zupet zvèra, teče, inu zupet perteče, v' taki viži de nikdar ne neha, inu se ne vstavi. Je en zvèrik, iz kateriga teče ena neposahnena Réka, letá ali k' večni slatkusti, ali pak k' večni grenkusti tega prekletjá. Je ena kača okuli zvita, katera Rèp v' gobci deržy, inu vselei ondi začne kir nehá, niti nehá nigdár začeti, niti nigdar začne nehati ali jeniati; je en začetek prez začetka, prez srede, inu prez konca.“

ε) Nekaj pomenljivih rekov posebej: „Hudyč je nevošliu ludem, zlasti tem brumnim; ali nikar svojim tovarišom: ti pak kir si en človik, si človekom nevošliu, hudyč tega ne stury (str. 77). — Sovraštvu život moy, dušo topy, Bogá serdy inu pakal kuri (126). — Žalost je ena nadluga, katera vus život stiska, ocy moči, sercè topy, vsiga človeka tarre (137). — Folš lipota — tu jasnu čelu bo z' temi ostudnimi garbami zoranu: te bistre inu svitle ocy bo pokrila ta žalostna megla: teh zoby beilust bo v' černe škerbine preminena (269). — Enimu firstu nei potreba v' močnih inu terdnih gradeih se ohraniti, vsmileníe ntega povsod očitnu brani (272). — Nyč nei pohlevnišiga kakor en hlapac z' prvič kadar začne služiti, nyč nei prevzetnišiga kakor v tem času, kir služi, (nyč nei) sovražnišiga kakor kadar se proč odžene: z' enim ali z' dvema je dosti skerby, molčým z' dvašsetim (276). — Tu blagu v tvojo škrinio inu v tvojo hišo shrani, inu nikár v tvoje sercè . . . Ta je bogat, kateri ne želý bogat biti. — Danas živ inu zdrou, vessel; jutri mertou, prah, pepel . . . De neboš z' telessom v pusčavi, inu z' sercam v' Egypti . . . Davri h tem pregrehom ne zakleneš, ampák samu perpreš itd. itd.“ —

3. Navuk Christianski, sive Praxis Cathechistica. Tú je Enu nucnu Govorjeníe v' mei enim Očetom, inu ntegovim synam, od te prave Vere, inu od praviga Christianskiga Catholiskiga Navuka; z' enim lepim pomenkovaniam eniga Catholiš inu Lutriš človeka; tudi v' kakešni viži more en Človik še na tem Sveitu Nebú imeti: na Crainsku zloženu skuzi Matthia Castelza tega starišiga Canonica, inu Beneficiata SS. Roženkranca v' Novim Mesti. Stiskanu v' Lublani skuzi Josepha Thadea Mayerja Buquih stiskauca 1688. 8. 624.

Knjižico poklanja „Antonio de Gallenfels, Sacri Cisterciensis Ordinis, Celeberrimi Monasterij Sitticensis Neo-Abbati . . (qui natus est Carniolus) nec non toti Conventui . . Opusculum i. e. Praxis Cathechistica R. Patris Placidi Spies Ordinis S. Benedicti, ex Germanismo in Carniolismum simpliciter translata . . . Cliens . . Senior Canonicus Rudolphsbertensis“. Za predgovorom je „Praxis Cathechistica“ t. j. XXIII razgovorov med očetom in sinom z mnogimi vzgledi (exempli) na pr. „Od tega cyla inu konca človeškiga živienia, od Vere Christianske, sv. Sacramentou, deset zapuvidi, od Cerquenih, od skrivnosti Sv. Maše, od Očanaša, pozdravlenia tega Angela, s. Roženkranca, od Grehou vsih po redu, dobrih dell telesnih inu duhovnih, Evangeliskiga sveitovanja, od teh puslednih ričý tega človeka“ (str. 1—474). Podvučenje eniga Lutherskiga, ali Calviniš,

ali sicer eniga Zmamleniga nezastopnika Christiana p. Tu prvu — devetu Govorjenje (475—544). Od svetiga Sacramenta tega Altaria, tú je, od Svetiga Rešniga Tellessa Našiga Zveličarja Jezusa Christusa, vprašainia, inu odgovori postavljeni, zlasti za te mlade ludy, kateri prvič hočejo k' Svetimu Obhailu perstopiti (str. 545—572). Postave ali Ordunga te Andohtlive Bratovščine Sv. R. T. itd. (573—577); Indulgentiae ali Odpustki (578—581). Nebu na zemli po Božy voli. Tú sturiti na zemli, kar Bug hoče, ali se po Božy Voli obrniti, je tá naržihreši poot inu nargvišniši h' timu večnimu Izveličanju. Kokú vsak dan čez cěl teidin imamo našo volo z' Božyo Volo zglihati... V Nedelo — V Sabboto (581—617). Od Christusove Martre (Peissen lat. 618. 619). Brevis Oratio. Matthia Castellez Canonicus ad Lectorem. Register. —

Opis Krškega okrajnega glavarstva.

I. L.

(Dalje.)

M o k r o n o g.

a) Zemljepisni del.

V župljánski občini je trirazredna ljudska šola v Mokronogu. Župljánska občina šteje 1540, šolska občina pa 1540 ljudi. — Za šolo ugodne mladine je 300, v šolo je pa hodi 255. — Hribi (gore) v šolski občini so: Priča (na vzhodni strani vinske gorice), Žalostna gora (z romarsko božjo potjo, žalostne Matere Božje), Zapečar, Požarnica. — Potoki okrog Mokronoga, ki se pa vsi iztekajo v rečico „Mirno“, so: Potok za zidom (izvira v Mokronogu), Stanjek (izvira v Mokronogu z gorko vodo), Potok za goro [Sauerbach] (izvira pod Trebelnem). Vsi ti potoki se izlivajo na desnem bregu severno v rečico Mirno, koja teče četrť ure od trga Mokronoga proti vzhodu, dela mejo mej župljánsko in šolsko občino, mej Šent-Rupertom in Mokronogom. Mirna ima svoj izvir v župniji sv. Križa, okr. glavarstva Litijskega, preide v župnijo Mirno, okr. glavarstva Novomeškega, potem dela mejo mej župnijo Šent-Rupertom in Mokronogom, preide v župnijo sv. Trojice, nadalje v župnijo Boštanjsko, tekoča vedno bolj vzhodno, se izliva na desnem bregu v poglavitno reko kranjske vojvodine — v Savo. — Stoječe vode v šolski občini: Grajski ribnik v Mokronogu. — Razmerje, v kakšnem so v občini njive, vinogradi, travniki, gozdi, pašniki, neobdelana tla: Njive so v precej dobrem rodovitnem stanu, v Mokronogu in okrog bolj močvirne (t. j. v mokrem letu malo premokre). Vinogradov ima šolska ali župljánska občina malo, a v teh raste srednje blagó. Travniki imajo dovolj klaje, a v močvirji večinoma slabe. Gozdov ima le grajščina Mokronožka dovolj, kmetje pa so jih iztrebili. — Ljudje se pečajo razun kmetovanja sě živinorejo, vinorejo, v trgu z obrtnijo, t. j. z izdelovanjem usnja. Sadjereja je tů v slabem stanu. — Materijelno stanje ljudstva je srednje. V tem šolskem ali župljánskem okraji je en trg in 12 vasi. Trg Mokronog z 855 prebivalci. Vasi: Bačje 24, Brunavas 69, Sv. Križ 34, Križnivrh 12, Log 85, Martinjvas 102, Gorenjvas 48, Ostrožnik 98, Pugled 61, Ribjak 38, Slepšek 114 prebivalcev. — Imena cerkvá: V Mokronogu župljánska cerkev sv. Egidija in tik Mokronoga proti zahodu na Žalostni gori podružnica žalostne Matere božje sě svetimi stopnjicami, sloveča božja pot. Nadalje tik Mokronoga proti severu cerkvice sv. Florijana. V vasi sv. Križ je cerkvice sv. Križa. V Slepšku je cerkvice sv. Martina. V Martinjvasi cerkvice sv. Nikolaja. — V Mokronogu se nahaja grad. — Spomeniki in druge mogoče znamenitosti so: V Zapečarji tik Mokronoga se nahaja tako zvana „ajdovska jama“; tů je star rimski rudokup.

b) *Zgodovinski del.*

Starost cerkvá in imé prvega župnika: Mokronožka župnija nastala je iz zdanje Šent-Rupertske. Leta 1509. je bil tû beneficij ustanovljen, a l. 1649. je postala iz vikarijata župnija in sicer po ustanovi Ernesta Mihaela pl. Scheerenburg, posestnika mokronožkega gradú, ki je v poslednjem sporočilu dné 10. decembra 1649. l. samostojno župnijo ustanovil. — Imé prvega župnika ni znano, ker so dotična pisma, knjige i. t. d. l. 1681. 14. aprila v strašnem požaru, ki je nastal o polnoči, zgorele. Upepelil je bil oni požar skoraj ves Mokronog. Župljánska hiša je stala do tistega časa v trgu, a od onega časa stoji na griču nekoliko nižje kakor cerkev žalostne gore. — Cerkevne kronike nij, koja bi segala v pozne čase nazaj. — Janez Kastelic, župnik v Mokronogu, je zapustil v svojej oporoki precejšno svoto za popravo sv. stopnic, kar se je bilo po njegovi smrti tudi zgodilo. — Kedaj da se je prvo poslopje za šolo zidalo in kdo je prvi poučeval mladino, nij znano. — Na mestu, kjer stoji zdanje šolsko poslopje, je stala pred časom mala hišica, koja se je rabila za šolski pouk. Imela je majhno učno izbico komaj za kacih 20 otrok, in izbico za stanovanje učiteljevo. — Spominja se, da je okrog l. 1808. do 1814. tû učiteljeval Matija Tomšič. Za njim so učiteljevali: Prevc, Šerko, Zadražnik, Palčič, Matija Jurman, Drijani in Jožef Šerek. Zadnji je služil do leta 1837. Od 12. oktobra 1837. l. pa je začel poučevati učitelj Jožef Potokar, koji je do l. 1853. poučeval še v omenjenem malem šolskem posloppju. V letu 1853. pa so to staro učilno podrli, sezidali so na istem mestu zdanje šolsko poslopje, katero je stalo okrog 7000 gold. ter meseca novembra 1854. l. se je jelo v novem posloppju poučevati. Leta 1875. nastala je iz enorazrednice trirazrednica, kateri je postal učitelj Jožef Potokar, nadučitelj, ter ostal do konca šolskega leta 1879. S tem letom podal se je v zasluženi pokoj! Mej učitelji je posebno omeniti gospod Jožef Potokar, ki je na tej šoli poučeval 42 let, ter bil dné 3. januarija 1877. l. od Nj. c. k. apostolskega Veličastva cesarja Franca Jožefa I. za zasluge pri učenji odlikovan z srebrnim križcem s krono.

Važne zgodovinske notice o trgu so: Mokronog je bil v starodavnih časih obzidan (vtrjen), to potrjuje še dan danes imé, koje je ostalo „za zidom“. Tudi potrjuje to istino, kadar kaj kopljejo i. t. d. — Tako zvani „grajski stolp“, stara mokronožka grajščina, ki stoji še dan danes v trgu, se omenja že leta 1280. in sicer iz listin, ki se hranijo v Krškem. Onega leta, t. j. 1280. l., bil je užé v Mokronogu „trg“, ki je imel tudi užé svojo sodnijo. Kdaj pa je ravno Mokronog trg postal, nij znano. Grb trga Mokronožkega je „bosa noga“, ki kaže spodnji podplat (samo spodnji del gležna).

Starost gradov v šolski občini: Zgodovinske notice o njih so: Na holmcu koj nad župljánsko cerkvijo se vzdiguje čeden starinski grad, katerega začetek sega gotovo pred leto 1000. Kajti zgodovinsko znano je, da je bila sv. Hema, koroška kneginja (roj. l. 983, † 1045), posestnica tega gradú in okrog ležečega trga, katerega je darovala Krškemu nunske mu samostanu, in od tega sta po ustanovljenji Krške škofije (l. 1072.) tej prišla v last, kar je z malimi izjemami trajalo tja do l. 1616., ko se je grad prodal nekemu gospodu Mahorčič-u, in od tega ga je zopet kupil Ernest Michael pl. Scheerenburg, ki je za Mokronog zbog tega znamenit, ker mu je l. 1649. v oporoki z 10. decembra samostojno župnijo ustanovil. Zdanji grad ima pri vhodu vdolbeno letnico 1595. in se od Valvazorjevih časov, kakor kaže podoba, nij dosti izpremenil. Zdanji lastnik mu je baron L. Berg. Imenitno je tudi, da se še dan danes v tem gradu shranjuje neki črevljiček (pantofel), ki je od sv. Heme (ali Eme).

Naj sledi tukaj, kar se tiče cerkve na Žalostni gori. Vrh Žalostne goré je ovenčan z romarsko cerkvijo Matere božje. Kaj je bil povod, da se je tukaj cerkev zidala, nij

znano, ker so stare listine pogorele. Tudi leto zidanja se natanko ne vé. Valvazor piše, da je bila cerkev naše ljube Gospé na Žalostni gori pred kakimi 18. leti sezidana; tedaj okrog l. 1670. Skoraj gotovo pa je, da je bila zdanja cerkev l. 1797. popolnoma dodelana, ker ta letnica je vsekana na malih vratih ob ženski strani. Mogoče, da so se vrata pozneje prebile ker je ravno ob istem času več romarjev dohajalo. (Mittheilungen d. hist. Ver. str. 24. sub l.) Da se je mej tem časom znotraj cerkev zmir bolj zaljšala, se vidi iz tega, ker je bil veliki altar postavljen l. 1675. Daroval ga je Materi božji baron Daniel Kajzel s svojo soprogo, takrat lastnik Mokronožke grajščine, kar spričuje napis na tablici za oltarjem, ki se glasi: In honorem Dei et B. M. V. Matris Dol. Kl. D. Joanes Kaisel Lib. B. D. G. et. S. D. in A. et. N. cum sua coniunge hoc altare erexit. 1675. — Imé njegove soproge je zapisal Valvazor pri priložnosti, ko pripoveduje žalostni konec tega barona. „Temu Danielu Janezu Kheyssellu (pozneje ga zopet piše Khaysell) je njegov svak gosp. Hans Jožef Schernburg, užé imenovanega Ernest Mihaela (ustanovitelja mokron. župnije) brat, pred 14 leti (t. j. ravno okrog 1675), ko sta za gradom kegljala, v jezi nož zabodel v vrat, da je čez pol ure umrl. — Ta Schernburg pa je bil ne samo zeló jezi podvržen, temuč tudi ne prav zdrave pameti. — Trg in grad je dobila potem v last tega umorjenega Kajzela ostala vdova baronovka Marija Margareta, roj. pl. Schernburg. — Kje je bil oltar izdelan, ne kaže nobeno znamenje. Dokaj lično delo je iz črnkastega marmorja. — Na jugovzhodni strani od cerkve nižje so svete stopnjice (ali sv. štenge). Leta 1872. so bile po velikodušnem daru župnika Kastelca popolnoma prenovljene, le škoda, da ne po kaj srečnem in primernem načrtu. — To in še natančneje popisuje božjo pot gospod Ant. Žlogar v svojej knjigi „Trojna božja pot“. — Zahodno od Mokronoga nad vasjo na gričku Slepšek stala je nekdanj kapelica sv. Lorenca, ki pa je zdaj le malo poznati. Pravljičica o tej kapelici pravi: V griču pod kapelico se nahaja studenec, in kadar se utegne zadnji kamen od te kapeličine razvaline v dolino izvaliti, se bode studenec odprl ter vso dolino poplaval.

Da so bile starodavne naselbine v Mokronogu in v okolici, pričajo gomile, ki se nahajajo v bližnji vasi Ostrožnik in tû in tam se tudi večkrat izkopavajo okostja, novci itd. Dné 11. septembra 1879. se je izkopalo južno tik trga v gozdu Priča prsten lonec okoli 4000 bakrenih novcev, sè sledečimi imeni: Gallienus, Saloninus (en sam novec srebrn), Claudius II., Gothicus, Salonina (žena njegova), Quintillus, Aurelianus, Severina (žena njegova), Probus, Facitus, Florianus, Carus, Carinus, Numerianus, Quintillus, Viktorinus, Petricus (oče in sin). Natančen popis najdbe se nahaja v „Slov. Národu“ od l. 1880., štev. 9. in 10. Leta 1880. našel se je tû pod Mokronožkim gradom zlati rimski novec cesarja Anastazija II.

(Dalje prihodnjič.)

Opazke.

(Piše **Dolinski.**)

1.

V 3. odstavku istrske dež. šol. postave s 27. julija 1875. l. je krajnim šol. svetom zaukazano: „Krajni šol. svet ima oskrbovati šolske knjige in druge pripomočke ubogim šolskim otrokom“.

Koliko je v odstavku dobrega za šolstvo! Kako bi se lahko, izvršajoč te vrstice, rednejše in uspešnejše, z vsem potrebnim priskrbljeno, poučevalo. A mesto tega nahaja se v naših šolah mnogo otrok brez knjig, brez družih učnih pripomočkov. Slaba obleka in bosonogost zapira otrokom, osebito v zimskem času, pot v šole; lakote jočejo in ginejo. In kdo se za vse to zmeni? Nihče drugi, če si učitelj od svoje bore plače ne odtrga in ubogim otrokom pomaga. Da bi že enkrat kraj. šol. sveti v Istri svoje dolžnosti v tem spolnovati začeli!

2.

V 1. odstavku istrske dež. šol. postave s 27. julija 1875. l. je krajoim šol. svetom zapovedano: „Krajni šol. svēti imajo denarske fonde, jih oskrbujejo in iz njih za šolske potrebe in odškodnino za stanovanje učiteljem plačujejo“. Takih krajin šol. fondov pa ni. Učitelji moledvajo pri županih, kateri jim pa niso dolžni plačati. Včasih dobé kaj, večkrat pa tudi nič; še-le s sodnijskim potom pridejo do plačila!

Da bi se krajni šol. fondje v življenje poklicali, zahtevati bi morali, v prvej vrsti, zavedni učitelji svoj prisluženi ali postavno pripoznani denar, edino-le, kar je tudi postavno, od krajnega šol. sveta. Tovariši! poskušajmo tako delati. S tem storimo dvoje dobro:

- a) prisilimo krajne šol. svēte postavo spolnovati, in
- b) koristimo s tem sami sebi, ter se marsikaterih neušēčnosti ognemo.

3.

V 6. odstavku isterske dež. šol. postave s 27. julija 1875. l. beremo: „Krajni šol. svēt ima, kolikor mogoče, pospeševati šolsko obiskovanje, in se udeleževati pri kaznovanji zarad šol. zamud tako, kakor to postava predpisuje“. Koliko in kaj se pa v tem v resnici stori? Malo, ali celo nič! In zakaj ne, hočemo v kratkem pokazati:

a) Predsednik krajnemu šol. svētu je politična oseba, nadžupan (10—15 tišoč duš); dokle užé s svojim poslom preobložen.

b) Krajni šol. svēt ima v svojem področji 8 — 10 šol.

c) Te šole so, ena več, druga manj, a katera 3 — 5 ur od sedeža krajnega šol. sveta oddaljene. Kako morejo stariši hoditi tako daleč vsak mesec upravičevati svoje otroke? Ali ni ubožno ljudstvo že s tem dosti kaznovano? In, ali pozná krajni šol. svēt razmere gledé zamud tako oddaljenih šol? Stariši mu lahko povedó, pri upravičevanji, kar jim ljubo; ako je treba ravno naopačno.

d) Predolgo je že postavno obravnavanje šolskih zamud; ako se pa k temu še zaniknost ali celó popustljivost pridruži, zavleče se stvar še nadalje, in premnogokrat v brezkončno prihodnost. — S tem pa zgublja veljavo učiteljstvo, šola in postava sama; kajti marsikateri poreden oče se pozivu le posmehuje, iz skušnje dobro vedoč, da se mu nič ne zgodi; in pozivu še sledí ne.

Da bi krajni šol. svēti ne tako preobloženi, uspešnejše delati mogli, in da bi se ubožnemu ljudstvu v Istri stroški in prevelike zamude gledé dolzih potov h krajnim šol. svetom zljajšale, sklenilo je „učiteljsko društvo za Koperski okraj“ v svojem glavnem zborovanji v dan 10. maja t. l. naprositi slavni c. kr. okrajni šol. svēt v Kopru, ki ima v to postavno moč, da dobí vsaka šola v tem okraji svoj krajni šol. svēt z lastnim predsednikom. Upamo, da se ne bode slavni c. k. okrajni šol. svēt tej, za šolski napredek prepotrebnej in prevažnej napravi ustavljal; — in zopet smo za korak naprej.

Književnost.

— **Spisi Krištofa Šmida.** Poslovenjeni mladini v zabavo in pouk. IV. zvezek: Kanarček. Kresnica. Kapelica v gozdu. Poslovenil P. Hugolin Sattner. V. zvezek: Slavček. Nema deklica. Poslovenil P. Florentin Hrovat. — Spisov Krištofa Šmida nam ni treba priporočevati; priporočajo se sami, posebno pa še, če so tako gladko preloženi v naš jezik, kakor to razumita omenjena gospoda pisatelja. Dobivajo se pri J. Krajci v Novem mestu.

— **Ljudevita Tomšića izbrane izvirne pripovedi hrvatske mladeži.** (Prvi zvezek.) V Zagrebu. Naklada knjižare Mučnjaka i Senftlebena. Tako je imé lični knjižici, ki jo je na svetlo dal naš neutrudljivi rojak g. Ljudevit Tomšić, učitelj v Zagrebu. Knjižica je tako umevno pisana, da jo tudi Slovenci lahko umejemo. Priporočamo jo tedaj vsem, ki se hočejo baviti s hrvatskim berilom.

— **Fiziko za nižje razrede srednjih šol** — spisal Andrej Senekovič, c. k. profesor v Ljubljani, je ministerstvo za bogočastje in uk odobrilo.

— **Dejanje Habsburžanov v Kranjskej**, — spisal po nemški Avg. Dimitz, v slovensko preložil Jos. Cimperman, je zanimiva knjiga, ki jo priporočamo vsem učiteljskim knjižnicam in sploh učiteljem. Subskripcijska cena ji je 3, pozneje pa 4 gold. v Ign. pl. Kleinmayr in Bambergovi tiskarni v Ljubljani.

— **Postava** z 29. aprila 1873. l., potem z 9. marcija 1879. l. in z 2. maja 1883 l. (šolski zakon) dobiva se pri R. Milicu v Ljubljani v posamičnih iztisih po 5 kr., vsi trije zakoni vkup vezani pa po 15 kr.

D o p i s i.

Iz Gorenjskega. (Učiteljska konferencija za Kranjski šolski okraj) bila je to leto v Kranji v dan 30. rožnika. Zbrali smo se ta dan učitelji in učiteljice iz vsega okraja k zborovanju, le dveh ni bilo nazočih. Gospod Cirman namreč še vedno boleha; g. Zorè pa je bil po drugej strani zadrževan. Zborovanje, ki se je vršilo v dvorani mestne hiše, pričelo se je ob $\frac{1}{2}$ 10. uri. Po prijaznem pozdravu g. prvosednikovem in po pozdravu okr. nadzornikovem Henrik Pirker-jevem nam je on pred vsem drugim naznanjal, zakaj je letos tako zgodaj sklical skupščino, zato namreč, da bi vsem gg. učiteljem še z besedo priporočil, kako naj zastavijo vse svoje moči in vpliv na to, da se bo 600letni spomin, kar je Kranjska združena s preslavno Habsburško vladajočo rodovino — povsod, kar je moč, spodobno obhajala, ter se tudi pomen slovesnosti mladini natanko razložil. Potem se je konstatiralo število nazočih s tem, da se je imenik vseh gg. učiteljev in gospodičin učiteljic prebral. — Potem smo volili dva zapisnikarja: gg. Arzelin-a in Rozman-a.

Na to je prestopil gosp. predsednik k svojemu navadnemu poročilu. Najpred naštel je izpremembe, ki so se godile to leto pri šolah po okraji, in sicer v Dupljah, (kjer se je ustanovila nova šola); v Kranji; v Besnici; na Trsteniku; v Tržiči (kjer se je začela nova obrtniška šola); v Žabnici; v Poljanah (kjer se je šola razširila v dvorazrednico); v Zalilogu in v Loki. V poslednjem kraju (v Loki namreč) umrla je v ondotnem nunskem samostanu častita M. Alojzija Kozina, katero je gosp. nadzornik pohvalil kot jako spretno, vestno in marljivo učiteljico tamkajšnje dekliske šole, ter povabi nazoče, naj se v znamenje spoštovanja in sožaljenja vzdignejo s sedežev, kar se je zdajci zgodilo.

Potem pové gosp. govornik, da je to leto nadzoreval že vse šole, ter naznani, da se je hoja v šolo obče zboljšala; kjer je pa še kaj pomanjkljivega, pa priporoča, naj se strogo ravna, da se to odpravi. Da se vé, so li izgovori zaradi pomanjkljive redne hoje v šolo opravičeni, naj se to tudi v izkazih natančno zaznamuje. Pomanjkanje učnih knjig ni veljaven izgovor, in kjer jih manjka, naj se to kraj. šol. svétu naznani, da jih vzame v proračun za šolske potrebščine. Dalje je priporočal gosp. nadzornik, naj gg. učitelji skrbijo za to, da hodijo otroci dostojno napravljeni in čedno umiti v šolo; deklice morajo v šoli mej ukom biti gologlave, da se vidi, so li očejene in počesane tako, kakor se mladim deklicam spodobi. Tudi je bolj zdravo, če je glava prosta, nepokrita. Uradne spise je najdel g. nadzornik povsod precej v redu; gledé »Tednika« pa je priporočal natančno vpisavo učnih tvarin, ker gg. učitelji s tem tako rekoč sami sebe kontrolirajo in svoje delovanje nadzorujejo.

(Dalje prihodnjič.)

Iz Šent-Jernej. Šolska mladina je 11. t. m. obhajala veseli spomin združenja Kranjske z Avstrijo. Šola je bila lepo ovenčana z mlaji, venci, zastavami itd. Ob 8. uri zjutraj je bila slovesna peta sv. maša, pri kateri je bila šolska mladina pričujoča. Po sv. opraviilu je v šoli mnogo otrok deklamovalo iz »Vrteca« in iz »Šopka«. Nadučitelj jih je primerno ogovoril. Pele so se razne patrijotične pesmi, ter se vmes deklamovalo. Po sklepu šolske veselice se je razdelilo 300 knjižic »Habsburški rod«. Nabralo se je v ta namen tukaj pri dobrotnikih okoli 46 gold., za katere se tù vsem presérno zahvalujemo. Zvečer je bila šola in ves Šent-Jernej sijajno razsvetljen. Kresovi so goreli, veselo se je pelo itd. Šola je bila tudi zunaj z zastavami krasno ozaljšana. Ta veseli dan bode šolski mladini gotovo vedno v spominu.

Iz Ljubljanske okolice. Našo konferencijo v Šent-Vidu nad Ljubljano v dan 2. julija udeležili so se razven dveh bolnih tovarišev vsi učitelji in učiteljice. Točno ob 9. uri otvoril je g. nadzornik Levstik skupščino, ter si volil svojim namestnikom g. nadučitelja Govekarja z Iga. Zapisnikarjem bila sta voljena po vzkliku gg. Müllner in Pin. — Pri tretji točki dnev-

nega reda: »Kako naj se poučuje praktično petje po posluhu, pokazal nam je g. poročevalec po primernih ritmičnih in ritmično-melodičnih predvajah kazal pot, katere se nam je držati, da se zadosti postavnim terjatvam. — Pri četrti točki »poročilo nadzornikovo«, izražal se je g. nadzornik o napredku teh šol v obče povoljno. Gotovo je, da pomanjkljivosti ne manjka nikjer, a kolikrat je krivda temu učitelj ali kaj drugega, tudi vemo. Poročajoč o šolski higijeni, opozoril je gospode učitelje na ukaz sl. ministerstva za uk in bogočastje od 10. aprila t. l. — Pri peti točki »Korist, uravnava in učna tvarina poljedelskega pouka sè posebnim ozirom na naše krajevne razmere« sprejmeta se predloga g. poročevalca Potočnika 1. da naj bo kmetijski pouk v zvezi s ponavljajno šolo in pa 2. da naj se učenci pri poljedelskem pouku, delé v dva tečaja, katerih vsak traja po jedno leto. — Gg. Žibert in Gregorin sta nam pri šesti točki »Kaj naj bere učenec doma, in kako naj se uporabljajo šolske knjižnice kot pospeševalno sredstvo šolskih namenov« povedala marsikaj zanimivega, a posebnega se nij nič sklenilo. Gosp. Borštnikov načrt učnega črteža za ponavljajne šole našega okraja (sedma točka) se vzame na znanje. Tudi g. Stojec-ev nasvèt, »katere knjige naj se rabijo v prihodnjem šolskem letu« (osma točka), se vzprejme. Ostane pri starem. — O stanju naše bukvarne poročal je prvi g. Adamič in potem odborov zapisnikar g. Krmavner. Slednji poudarjal je, da se je le z velikim trudom (odbor je imel od novega leta do zdaj osem sej) posrečilo, spraviti bukvarno v red in tako popraviti g. Krnc-evo malomarnost. Izdelal se je letos tudi nov zapisnik knjig, katere so se morale tudi na novo urediti. — Na predlog g. Papler-ja izreče se dozdanjemu odboru zahvala za njega res težavni a zdaj srečno dovršeni posel. Po njega nasvetu ostane dosednji odbor še nadalje. Tudi udje stalnega odbora ostanejo stari. — S to točko končan je bil dnevni red naše konference ob 1/2 3 popoldne. — G. nadzornik zahvalil se je s toplimi besedami g. učiteljem za njihovo pozornost in zanimanje za stvar, ter je zaključil konferenco s trikratnim »slava« na premilostnega cesarja. — Ravno smo se napravljali k skupnemu obedu, kar nam doide prežalostno telegrafično poročilo, da je naš ljubljenski tovariš g. Blaž Kuhar, nadučitelj pri Devici Mariji v Polji malo ur pred poludnem izdihnil blago svojo dušo. — Ker nam je bila že poprej vsem znana strašna nesreča, ki se mu je pripetila 28. m. m. in ker smo to nesrečo čutili dvakratno zbog njega, ki nam je bil vsem blag prijatelj, potekle so nam popoldanje ure brez posebnega veselja. — Hitro odhajali so tovariši proti Ljubljani še enkrat pogledat dobrega Blaža, ki je ležal v ondotnej bolnici. — Pre-rano umrlemu položili smo na rakev venec z napisom: »Učitelji ljubljenskemu tovarišu.« — j —

— † Blaž Kuhar. Bilo je v ponedeljek 2. t. m. popoldné, ko nam je, učiteljem Ljubljanske okolice zborujočim v Šent-Vidu nad Ljubljano, došla pretužna vest, da je naš cenjeni in obče spoštovani tovariš g. Blaž Kuhar umrl v Ljubljanski bolnici vsled nesreče, katere se mu je pripetila v dan 28. junija, vožečemu se proti večeru domov. — Ker je bil pokojni vzgleden učitelj in zvest rodoljub, pravi človekoljub in neomahljiv značaj, naj se ga tudi na tem mestu spominjamo. — Porojen leta 1840. v spodnjem Tuhinju, se je šolal v Ljubljani, ter služboval potem nekaj časa kot pomožni učitelj pri c. k. normalki in potem kot podučitelj na I. mestnej šoli v Ljubljani. Leta 1860. nastopil je službo pri Devici Mariji v Polji ter ondu opravljal težavni svoj posel do svoje nesrečne smrti. Z vstopom v prvo svojo službo pa je bil naš Blaž že oni blagi človek, kakoršnega smo ga poznali do konca dni življenja njegovega. Kakor je bil čez mero dober svojim bližnjim, kakor skrben oče svojim otrokom, tako kolegijalen in postrežljiv je bil tudi do svojih sotrudnikov. Zbog teh lepih čednosti bil je pa on tudi mož, o katerem smelo trdim, da nij imel sovražnika. Slehrn, mlad ali star, ljubil ga je prijateljsko — spoštoval ga je. — Vesel z veselimi in sočutno žalosten z žalostnimi bil je naš ranjki Blaž. Srce bi mu bilo krvavelo, da bi vedel tovariša v sili brez pomoči. Bil je pa poleg teh lastnosti tudi neomahljiv značaj. Kdor vé, kaki so bili nekdanji časi za slovenske učitelje, kdor vé, kako malo je bila peščica onih, ki so v očigled velikim nevarnostim vztrajali za sveto narodno stvar in neustrahljivo svoje nazore kazali in branili, ta vé, da je bil z onimi malimi tudi g. Kuhar v nerazrušljivej zvezi. — Vse svoje sile posvetil je narodnej stvari, narodnemu šolstvu. Kot naročnik »Učiteljskega Tovariša«, od prvega podpiral je materijelno naš pedagogijski list; kot predsednik »Slovenskemu učiteljskemu društvu« pa je bil delaven na polji duševnega naobrazjenja slovenskih učiteljev. In zopet on je bil, ki je v 4. seji deželne učiteljske konference l. 1878. pobijal predloge one večine, ki je spravila na dan tako zvano Vesteneckovo postavo. — To tedaj ob kratkem o prerano umrlemu tovarišu. — Da so te kratke poteze iz življenja njegovega popolno istinite, dokazala je brezštevilna množica ljudi, žalujočih na njega gomili. Nikdo na svojem obrazu nij mogel zatajiti svojih čutov in ko je črna prst zakrila za véke človekoljubno srce Blažetovo, zaigrala je solza na očesu slehrnega. — Učenci in učenke so glasno plakali za svojim preljubim učiteljem. Učitelji Ljubljanski, njegovi tovariši iz Ljubljanske

okolice in uradniki iz papirnice pa so mu položili na rakev krasne vence z trakovi kot zadnji dar svojemu ljubljenu tovarišu in prijatelju. — Sklepam te vrstice z željo, da naj bode spomin Blaža Kuharja vedno mej nami, in da s tem spominom nikoli ne pozabimo njegovega blagega in trdnega značaja, ter ga zvesto posnemajmo. — j —

Iz Ljubljane. Šeststoletnica v Ljubljanskih šolah se je 11. t. m. povsod prav primerno in slovesno obhajala. Srednji šoli (gimnazija in realka) sta po cerkveni slavnosti potem vsaka po svoje godovali v svojih krasno okinčanih šolskih prostorih. Mestne ljudske šole, t. j. I. in II. deška in mestna dekliška ljudska šola, bile so vkup pri veliki slovesni sv. maši (ob 8.) pri sv. Jakobu. Konec sv. maše, po zahvalni pesmi, zapeli so učenci in učenke »Cesarsko pesem«, katera se je navdušeno razlegala iz več ko tisuč grl. Po cerkveni slavnosti praznovala je II. mestna in mestna dekliška šola ta slavni god v krasno okinčani telovadnici II. mestne šole. I. mestna šola pa je godovala v licejalnem poslopji v lepo ozališani sobi III. tečaja c. k. učiteljskega, katero ji je njega voditeljstvo v ta namen prijazno pripustilo. V tej šoli vršila se je slavnost po tem-le vzporedi: 1. Cesarska pesem; 2. govor učiteljev; 3. pesem: »šolska mladina o šeststoletnici«; 4. deklamacija: »Presvetli cesar v Ljubljani«; 5. pesem: »Avstrija moja«; 6. deklamacija: »Der Kinder Habsburg Fest«; 7. pesem: »Mein Vaterland«; 8. pesem: »Moj dom« (»Tam, kjer beli so snežniki«); 9. »Cesarska pesem« (sklep). — V dekliških šolah pri č. č. m. m. Ursulinkah se je po slovesni sv. maši slavnost vršila vkup z učenkami vnanje in notranje šole s primernimi govori, deklamacijami, s petjem in z godbo. Po vseh teh šolah delila se je učencem in učenkam knjizica: »Habsburški rod«, svetinje »v spomin šeststoletne zveze dežele Kranjske s presvetlo vladarsko rodovino Habsburško« in pesmi »Šolska mladina o šeststoletnici«, katera darila je slavni mestni odbor v ta namen vsem tem šolam podaril. Te ganljive slavnosti bodo vsem — šolski mladini in učiteljstvu — gotovo v najlepšem spominu, ter jih vtrjevale v pravi verni udanosti in v neomahljivi zvestobi do presvetle cesarske rodovine.

— Zastopnikom deželnega odbora v c. k. deželnem šolskem svetu, je deželni odbor Kranjski izvolil gg. Ivana Murnika in dr. Jožefa Vošnjaka.

— Stavba za učiteljsko izobraževališče dobro napreduje; — pravijo, da bode zgradba užé to leto pod streho. Potrebno!

Razpisi učiteljskih služeb.

Na Kranjskem. V dvorazrednici na Vačah II. učit. služba s 400 gold. letne plače za trdno ali začasno. Prošnje c. k. okrajnemu šolskem svetu v Idriji do 20. julija t. l.

Na Goriškem. V Tominskem šolskem okraji: 4. učiteljske službe III. plač. vrste po postavi s 4. marcija 1879. l. na enorazrednicah. Prošnje c. k. okrajnemu šolskem svetu v Tominu do 15. avg. t. l.

Na Primorskem. Na narodnih šolah v Podgradu sè slovenskim učnim jezikom, potem v Munah, pri sv. Matiju, v Moščenicah in v Bergudu s hrvatskim učnim jezikom učiteljske službe III. plač. vrste. Prošnje c. k. okrajnemu šolskem svetu v Voloski do konec julija t. l.

Premembe pri učiteljstvu.

Na Kranjskem. G. Makso Ivanetič, učitelj v Hotedršici, pride v Blagovico.

Štev. 395

o. š. s.

Razpis učiteljskih služeb.

V Črnomeljskem šolskem okraji so naslednje učiteljske službe razpisane, da se za trdno postavijo:

1. Služba učiteljska na enorazrednici v Drašičih v Metliškem sodnijskem okraji, z letno plačo 400 gold. in s prostim stanovanjem.
2. Služba četrtega učitelja na štirirazredni deški ljudski šoli v Črnomlji, z letno plačo 400 gold.

Prošnje naj se po postavnem potu oddajajo do 15. avgusta t. l. pri podpisnem okrajnem šolskem svetu.

C. k. okrajni šolski svet v Črnomlji, v dan 5. julija 1883. l.